

6. Кудінов В. А. Автоматизированный контроль качества и своевременности оперативного информирования МВД Украины. *Безпека дорожнього руху України*. 1999. № 3. С. 131–134.
7. Кудінов В. А. Шляхи удосконалення системи оперативного інформування МВС України. *Безпека дорожнього руху України*. 2003. № 3–4. С. 27–36.
8. Кудінов В. А. Аналіз проблем створення захисту конфіденційної інформації, що обробляється в системі оперативного інформування МВС України. *Защита информации*. 2003. Вып. 10. С. 60–67.
9. Кудінов В. А. Програми контролю достовірності та попередньої обробки інформації бази даних АІС «Зведення» з обліку резонансних злочинів та інших надзвичайних подій МВС України. *Реєстрація, зберігання і обробка даних*. 2005. Т. 7. № 1. С. 80–88.
10. Кудінов В. А. Аналіз динаміки оперативної обстановки в країні з використанням можливостей системи оперативного інформування МВС України. *Захист інформації*. 2006. № 1. С. 67–71.
11. Кудінов В. А. Аналіз відповідності статистичних даних про резонансні злочини системи оперативного інформування МВС України офіційним показникам стану та структури злочинності. *Вісник Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій*. 2008. Т. 6. № 3. С. 276–283.
12. Кудінов В. А. Аналіз проблеми захисту відкритої оперативної інформації про резонансні злочини та інші надзвичайні події, що обробляється в системі оперативного інформування МВС України. *Захист інформації*. 2008. № 3. С. 81–85.
13. Кудінов В. А. Порівняльний аналіз критеріїв оцінки кількості резонансних злочинів, що реєструються обласними підрозділами в системі оперативного інформування МВС України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2011. Спецвип. № 2. С. 229–236.
14. Кудінов В. А. Становлення, сучасний стан і перспективи розвитку автоматизованої системи оперативного інформування МВС України про резонансні злочини та інші надзвичайні події. *Бюлетень з обміну досвідом роботи МВС України*. 2012. № 190. С. 9–27.
15. Кудінов В. А. Аналіз оперативної обстановки можливостями автоматизованої системи оперативного інформування МВС України. *Бюлетень з обміну досвідом роботи МВС України*. 2012. № 190. С. 28–33.

Одержано 01.11.2018

УДК 347.963(477)

Андрій Васильович ЛАПКІН,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОМ РОЗУМНИХ СТРОКІВ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Дотримання розумних строків досудового розслідування та судового провадження є однією із основних засад кримінального провадження, пов'язаною із забезпеченням прав людини в кримінальному провадженні. Засада розумності строків кримінального провадження впливає із завдання швидкого розслідування і судового розгляду, що закріплене у ст. 2 КПК України, і відповідає вимогам ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., яка гарантує, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Згідно з п. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому обвинувачення, як мінімум, на такі гарантії на основі цілковитої рівності: (с) бути судимим без невинуватої затримки. Ці положення підтримуються і в нормах національного законодавства. Зокрема, в ч. 1 ст. 21 КПК України зазначено, що кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки. У ч. 5 ст. 28 КПК України визначено, що кожен має право, щоб обвинувачення щодо нього в найкоротший строк або стало предметом судового розгляду, або щоб відповідне кримінальне провадження щодо нього було закрито.

Аналогічне положення містить ч. 1 ст. 283 КПК України, яка закріплює право особи на розгляд обвинувачення проти неї в суді в найкоротший строк або на його припинення шляхом закриття провадження.

У ч. 1 ст. 318 КПК України встановлено, що судовий розгляд має бути проведений і завершений протягом розумного строку. Право бути судимим без невиправданої затримки тісно пов'язане з іншими правами, в тому числі правом на свободу, правом вважатися невинуватим і правом захищати себе. Європейський суд з прав людини наголосив, що воно встановлено для того, щоб не посилювати невизначеність, в якій перебуває обвинувачений, а також збиток, який неминуче буде завдано його репутації, незважаючи на презумпцію невинуватості («Макфарлейн проти Ірландії» (31333/06) Велика палата Європейського суду (2010) § 155). Крім того, невиправдана затримка може негативно позначитися на якості або прийнятності доказів («Мессі проти Сполученого Королівства» (14399/02), Європейський суд (2004) § 27). Гарантія невідкладного розгляду справи служить інтересам правосуддя, а, отже, – інтересам обвинувачених, потерпілих і суспільства в цілому («Сельмуні проти Франції» (25803/94), Велика палата (1999) § 107–118). Порушення ж цієї гарантії характеризується таким правовим принципом – «затримка у відправленні правосуддя дорівнює відмові в правосудді».

Ураховуючи практику ЄСПЛ, положення КПК України, під розумним строком судового розгляду доцільно розуміти найкоротший строк розгляду і вирішення судом кримінального провадження, який достатній для досягнення завдань кримінального провадження і винесення справедливого, законного і обґрунтованого судового рішення.

Критерії для визначення розумності строків передбачені в ч. 3 ст. 28 КПК України, які повністю відповідають практиці ЄСПЛ, що вказує: розумність строку затримки визначається для кожної справи окремо в залежності від обставин. При цьому мають бути враховані такі критерії: 1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо; 2) поведінка учасників кримінального провадження; 3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

З положень ч. 2 ст. 28 КПК України випливає, що суб'єктами, які відповідають за додержання розумних строків у кримінальному провадженні, є: прокурор, слідчий суддя (в частині строків розгляду питань, віднесених до його компетенції) – відносно проведення досудового розслідування у розумні строки; суд – відносно судового провадження.

Отже, саме на суд покладається забезпечення розумних строків судового провадження. Виконання додержання суддями цього обов'язку додатково забезпечується встановленням персональної юридичної відповідальності судді за порушення розумних строків. Це зумовлено закріпленням такої підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, як безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвоєчасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень (п. 4 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

У п. 7 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 року № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» підкреслюється, що судді повинні усвідомлювати особисту відповідальність за розгляд справ у встановлені законом строки, не допускати фактів зволікання, вживати всіх необхідних заходів з метою неухильного дотримання процесуальних строків.

Таким чином, суб'єктом, який зобов'язаний забезпечувати додержання розумних строків у судовому провадженні та особисто відповідає за їх порушення, є суд в особі головуєчого в судовому засіданні. Водночас можливості суду у забезпеченні розумних строків судового розгляду внаслідок неявки учасників судового провадження є обмеженими. Це переконливо засвідчила ситуація, яка склалася у зв'язку із рішенням Київського районного суду м. Полтави від 10.08.2018 про закриття кримінального

провадження по обвинуваченню Г. А. Кернеса та інших осіб у справі № 638/4399/15-к, яке було обґрунтоване передусім порушенням розумних строків судового розгляду внаслідок систематичної неявки прокурора у судові засідання. Широкий суспільний резонанс та бурхлива дискусія у правових наукових та практичних колах, зумовлені цим рішенням, наочно ілюструють той факт, що у чинному кримінальному процесуальному законодавстві суд позбавлений дієвих можливостей перешкодити порушенню розумних строків учасниками судового провадження, зокрема прокурором, внаслідок чого в окремих випадках він змушений вдаватися до застосування аналогії права і аналогії закону, що у сфері кримінального провадження має досить спірний характер.

Наукова (практична) новизна дослідження полягає у тому, що задля виправлення цієї ситуації пропонується передбачити комплексні гарантії додержання розумних строків судового розгляду, що лежать як в організаційній, так і в процесуальній площині. До організаційних можна віднести заходи впливу на учасників судового провадження, чиї дії або бездіяльність ведуть до затягування судового розгляду. Так, порушення розумних строків судового провадження має бути передбачено як підстава дисциплінарної відповідальності не лише суддів, а й прокурорів та адвокатів, причому суд повинен невідкладно ініціювати таке провадження перед відповідними дисциплінарними органами у разі встановлення цієї підстави. Крім того, неявка у судові засідання без поважних причин має розглядатися як підстава для заміни прокурора та захисника у кримінальному провадженні, наприклад, у разі ознаки повторності, а не тільки у разі неможливості їхньої участі у провадженні, як це передбачає ст. 324 КПК України. В такому випадку рішення про заміну прокурора має прийматися керівником органу прокуратури на підставі відповідного подання головуючого у судовому засіданні, а обвинуваченому повинна надаватися можливість обрати іншого захисника в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 323 КПК України.

Поряд з цим, систематична неявка сторони обвинувачення повинна мати конкретні процесуальні наслідки у вигляді закриття кримінального провадження судом. Задля цього ч. 2 ст. 284 КПК України необхідно доповнити відповідною підставою закриття кримінального провадження.

Одержано 01.11.2018

УДК 343.98

Андрій Миколайович ЛИСЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ірина В'ячеславівна ЛИСЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ ЗА ЛІНІЄЮ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчення результатів діяльності правоохоронних органів протягом останніх років свідчить про те, що незважаючи на активне застосування державою заходів щодо протидії терористичній діяльності, дані злочини залишаються достатньо широко розповсюдженими в сучасній Україні. Однією зі складових ефективної протидії терористичній діяльності є визначення факторів, що впливають на вчинення досліджуваних злочинів.

Дослідженням теоретичних питань сутності оперативної обстановки і проблем, що пов'язані з практичним аналізом її стану займалися багато відомих вчених, а саме: О. М. Бандурка, В. П. Захаров, О. Г. Лекарь, А. В. Ліпкан, Д. Й. Нікіфорчук, В. Г. Самойлов, Г. К. Синілов, І. Р. Шинкаренко та ін. Разом з тим стан дослідження оперативної обстановки за лінією протидії терористичній діяльності в сучасній Україні є недостатнім, адже комплексно цілеспрямовано не досліджувався науковцями.